

Amos Oz

Odihnă desăvârșită

Traducere din ebraică și note de
MARLENA BRAESTER

HUMANITAS
fiction

Partea întâi: Iarna

1

Bărbatul se ridică și merge dintr-un loc în altul. Ceea ce a lăsat în urmă a rămas în urmă și îl privește depărtându-se. În iarna anului șaiszeci și cinci Ionatan Lifshitz a luat hotărârea să-și părăsească nevasta și kibbutzul în care s-a născut și a crescut. Și-a pus în gând să lase totul și să înceapă o viață nouă.

În anii copilăriei, ai adolescenței, în timpul serviciului militar, fusese întotdeauna înconjurat de un cerc apropiat de bărbați și femei care nu încetau să se amestece în viața lui. Simțea din ce în ce mai mult cum oamenii aceia îi blocau calea și că nu mai trebuia să facă nici o concesie. Vorbeau „despre mersul pozitiv al lucrurilor“ sau despre „fenomene negative“, dar el aproape că încetase să înțeleagă sensul cuvintelor. Dacă stătea singur lângă fereastră la sfârșitul zilei, privind păsările ce zburau în lumina apusului, inima lui se împăca cu gândul că, până la urmă, toate vor muri. Când crainicul de la radio vorbea despre descoperirea unor semne îngrijorătoare, Ionatan își spunea în secret: Ce contează? Și dacă după-amiaza ieșea singur, să hoinărească printre chiparoșii arși de la marginea kibbutzului, iar vreun prieten îl întâlnea și-l întreba ce face acolo, Ionatan răspundea fără chef: Mă învârt și eu puțin pe aici. Și imediat inima îi repeta întrebarea cu uimire: Ce faci tu aici? Băiat extraordinar, se spunea despre el în kibbutz, însă o fire tare închisă; un suflet sensibil, ziceau.

Acum, la douăzeci și șase de ani, cu mersul lui înstrăinat și îngândurat, i s-a trezit dorința de a fi în sfârșit singur, fără ceilalți, să vadă ce se întâmplă; fiindcă uneori avea senzația că viața

îi trece într-o cameră închisă, plină de vorbe și fum, unde are loc fără întrerupere o discuție epuizantă pe un subiect ciudat. Nu știa despre ce era vorba și nici nu voia să se amestece, ci doar să se ridice și să iasă și să se ducă în locul unde poate că era așteptat, dar nu la infinit, iar dacă întârzia, întârzia. Unde era acel loc, Ionatan Lifshitz nu știa, dar avea sentimentul că nu trebuie să mai piardă timpul. Pe Benia Trotsky nu-l văzuse niciodată, nici măcar în vreo poză – Benia Trotsky, care părăsise kibbutzul și țara în 1939, cu șase săptămâni înainte de a se naște Ionatan. Era un tânăr teoretician, student pasionat din orașul Harkov, care alesese să lucreze ca muncitor la carierele de piatră din Galileea de Nord. Se stabilise în kibbutzul nostru și, contrar principiilor sale, se îndrăgostise de Hava, mama lui Ionatan; dragoste în stil rusesc, cu lacrimi și jurăminte și confesiuni înflăcărâte. Prea târziu se îndrăgostise de ea, după ce Iolek o lăsase însărcinată cu Ionatan și se mutase deja cu el în baraca de la marginea așezării. Întâmplarea aceasta a produs mare valvă în iarna lui treizeci și nouă și s-a terminat în mod dramatic: după multe încercături, scrisori, amenințări cu sinuciderea, țipete noaptea, în spatele șurii, discuții, încercări din partea autorităților de a calma spiritele și de a găsi o soluție logică, iar după teribila surescitare nervoasă și tratamentul medical discret aplicat, a venit, în sfârșit, rândul acestui Trotsky să facă de pază peste noapte. I-a fost incredințat anticul pistol Parabellum, și a stat de pază toată noaptea; spre dimineață, cuprins probabil de o disperare totală, a pândit-o din spatele spălătoriei, a țâșnit dintre boschete și a tras spre iubita lui cea însărcinată, luând-o la fugă și scoțând niște urlete precum schelălăitul unui câine rănit, alergând ca un orb până la grajduri, unde a tras de două ori către Iolek, tatăl lui Ionatan, care tocmai termina de muls vacile, apoi a îndreptat pistolul spre singurul nostru taur, Stahanov. În cele din urmă, când locuitorii kibbutzului, speriați de împușcături, au început să fugă după el, nenorocitul s-a ascuns după grămada de gunoi și și-a îndreptat pistolul, cu ultimul glonț, spre frunte.

Nici unul din gloanțe nu și-a nimerit ținta și nu a curs nici un strop de sânge, și cu toate acestea, îndrăgostitul a fugit din

kibbutz și din țară, devenind în cele din urmă, după mai multe metamorfoze complicate, un fel de rege în domeniul hotelier, în Miami Beach, în estul Americii. Odată a donat o sumă mare de bani pentru înființarea unei săli de muzică în kibbutz, iar altă dată a trimis o scrisoare, într-o ebraică ciudată, în care amenința ori pretindea sau, mai bine zis, se declara dispus să susțină că el e adevăratul tată al lui Ionatan Lifshitz. În casa părinților, pe un raft cu cărți, ascuns între paginile unui roman vechi, *Muntele Scopus*, de Israel Zarhi, Ionatan găsisse în copilărie o foaie îngălbenită, pe care era scrisă o poezie de dragoste în stil biblic, probabil compusă de Beniamin Trotsky. Pe îndrăgostitul din poezie îl chema Eliezer din Maresha¹, iar pe iubita lui, Azuva Bat-Shilhi². Titlul poeziei: *Însă inima e înșelătoare*. Iar în josul paginii, adăugate cu creionul, încă vreo câteva cuvinte, cu un scris puțin diferit, rotunjit și frumos caligrafiat, pe care Ionatan nu-l putea descifra, pentru că literele erau chirilice. De-a lungul anilor, povestea de dragoste și dispariția lui Beniamin T. au fost trecute sub tăcere, și doar o singură dată, în timpul unei teribile certe, Iolek a pronunțat cuvintele *Twój, komediant*, iar Hava i-a răspuns șoptind printre dinți: *Ty zboju. Ty morderco*.³

Bătrânii din kibbutz spuneau uneori: E incredibil. De la o distanță de maximum un metru și jumătate, clovnul ăla nu a reușit să nimerească nici măcar un bou.

Ionatan și-a frământat mintea, căutând un altfel de loc, unul care să i se potrivească, o posibilitate nouă de a munci după placul inimii și de a se putea odihni fără a fi încercuit.

Planul lui era să plece cât mai departe, într-un loc care să nu semene nici cu kibbutzul, nici cu taberele pentru adolescenți, nici cu bazele militare, nici cu locurile de popas din deșert, să nu semene cu stațiile în care făcea autostopul, la intersecțiile bătute

1 Oraș biblic din sudul Iudeii.

2 Mama regelui Josafat.

3 Ești un criminal. Ești un asasin (pol.).

de khamsin¹, unde miroase întotdeauna a mărăcini și transpirație și praf și acreală de urină uscată. Trebuie să ajungă într-un mediu complet diferit, poate într-un oraș cu adevărat mare și străin, cu un fluviu și poduri, cu turnuri și tuneluri, fântâni arteziene gravate, ca niște monștri din piatră care aruncă unul spre celălalt jeturi de apă, iar apa aceea e luminată noapte de noapte de o strălucire puternică, electrică, lângă care, uneori, o femeie străină stă singură, cu fața spre lumina ce străbate apa, cu spatele spre piața pavată cu dale din piatră striată: unul din acele locuri îndepărtate unde totul e posibil și totul e probabil, reușite nesperate, dragoste, pericole, întâlniri bizare.

În mintea lui, se vedea strecurându-se cu pași ușori, pași de animal de pradă tânăr, pe culoarele acoperite de mochetă ale unei clădiri, înalte și reci, printre lifturi și paznici, cu spoturi de lumină strălucind în tavan, în fluxul acela de oameni necunoscuți care se îndreaptă spre vieți diferite, fiecare în legea lui, cu o figură complet inexpressivă, unul între ceilalți.

Așa că s-a hotărât să plece dincolo de ocean, să se înscrie la studiile pregătitoare și să se întrețină, pentru început, din orice fel de muncă pe care o va găsi, paznic de noapte, administrator sau curier la vreo firmă particulară, așa cum scria în anunțul minuscul din ziar, la rubrica *Oferte de lucru*. Fără să aibă nici o idee despre ce presupune munca de curier, a avut inspirația să-și spună: asta e pentru tine, drăguță. Și își imagina cum ia în stăpânire mașini moderne, cu tablouri de comandă cu ceasuri și becuri care clipesc, printre oameni care nu sunt chinuți de îndoieli și femei ingenioase și ambițioase. Va locui singur, în sfârșit, într-o cameră închiriată, la unul dintre ultimele etaje ale unui bloc înalt, într-un oraș străin din America, din vestul Americii, pe care îl cunoștea din filme, și acolo se va pregăti noaptea pentru examene, apoi va intra la universitate și își va alege o meserie și va porni pe drumul care i se va deschide, spre locul unde este așteptat, dar unde nu îl vor aștepta la infinit, iar dacă va întârzia,

1 Furtună de nisip.

va fi prea târziu. Vor mai trece cinci sau șase ani, se gândea Ionatan, dar va termina studiile cu orice preț, în America sau nu, ținta asta o va atinge într-un fel sau altul, și atunci va începe să se simtă un om liber, să-și trăiască viața.

La sfârșitul toamnei, Ionatan și-a făcut curaj și și-a dezvăluit, pe ocolite, planurile în fața tatălui său, Iolek, secretarul kibbutzului.

Deși Iolek a fost cel care a deschis discuția, nu Ionatan; într-o seară, Iolek l-a tras pe fiul său deoparte, la capătul scărilor de piatră din fața casei de cultură, și l-a implorat să se ocupe de organizarea atelierului de reparații auto.

Iolek era bine făcut, nu prea sănătos, conturat de la umeri în jos în linii drepte și grosolane, ca o cutie rezistentă, dar fața îi era cenușie, cu pielea pungită, atârându-i din loc în loc, arătând mai curând ca un dandy îmbătrânit, nu ca un vechi socialist cu conștiință înaltă.

Rugămintea și-a rostit-o cu voce joasă, pe un ton secretos. Ionatan, care era înalt, slab și cam împrăștiat, a vorbit și el cu voce scăzută. Bătea un vânt umed. Strălucirea serii era una difuză: lumina dintre o ploaie și alta. Vorbeau stând în picioare. În apropiere se afla o bancă udă, acoperită cu frunze de nuc ruginii, jilave. Aceleași frunze sub care fuseseră îngropate și un furtun spart pentru irigații și un teanc de saci. Ionatan se uita fix la frunzișul adunat pe bancă pentru că nu voia să-l privească pe tatăl lui în ochi. Avea impresia că până și banca, sacii și furtunul îi cereau ceva, și a izbucnit deodată cu voce șoptită, de nestăvilit, așa cum izbucnesc oamenii tăcuți: Nu, nu, nici vorbă, n-o să preia administrarea atelierului de reparații, mai întâi pentru că lucrează în livadă, iar acum e sezonul de cules grepfrut, adică, după ploaie, azi sigur că nu am putut culege, dar când se va mai usca puțin, vom începe iar. Și, de fapt, atelierul, ce legătură am eu cu el?

— Asta e ceva complet nou, a spus Iolek, acum nimeni nu mai vrea să lucreze la atelier. Bravo. Cu ani în urmă, se băteau toți pe atelier, nu voiau să fie decât mecanici, iar acum nu vă

mai convine să lucreți lângă mașini. Sciți. Huni. Tătari. Nu mă refer la tine în mod special. Vorbesc în general. De exemplu, tinerii din Mapai¹. Sau literatura tânără. Nu contează. Pe tine te rog să te ocupi de atelier până vom găsi o soluție definitivă. Doar de la tine pot să cer așa ceva și să primesc în schimb argumente solide în favoarea unui eventual refuz.

— Uite, a spus Ionatan, pur și simplu simt că sunt nepotrivit pentru asta. Atâta tot.

— Nepotrivit... a spus Iolek. Simt, nu simt, potrivit, nepotrivit, ce-i asta, trupă de teatru, aici căutăm actorul potrivit să joace rolul lui Boris Godunov? Eu te rog frumos, poate vrei să-mi explici o dată pentru totdeauna ce-i cu povestea asta a voastră, potrivit, nepotrivit, a te realiza, răsfăț, capricii. Cum adică, să lucrezi într-un atelier e ca o rochie sau un parfum? *Eau de cologne*? Ce înseamnă „nepotrivit“ când vine vorba despre locul de muncă?

Și tatăl, și fiul sufereau de o viroză ușoară: Iolek era răgușit și gâfâia, în timp ce Ionatan avea ochii înroșiți și puțin înlăcrimați.

— Uite, a zis Ionatan, îți spun că nu e pentru mine. La ce-ți folosește dacă te superi pe mine? Mai întâi, nu sunt făcut pentru așa ceva. Asta e. Apoi, acum am îndoieli în ceea ce privește viitorul meu. Și tu stai și te cerți cu mine în legătură cu tinerii din Mapai și toate cele și nici nu bagi de seamă că ne udă learcă. Uite, a început iar să plouă.

Iolek a auzit altceva, sau poate a auzit bine și s-a hotărât să o lase mai moale. A zis:

— Da. Bun. În ordine. Gândește-te câteva zile și dă-mi un răspuns. Nu ți-am cerut să te hotărăști pe loc. Mai stăm noi de vorbă despre asta cu altă ocazie, când vei fi mai binedispus. N-are nici un sens să ne certăm toată seara în ploaie. La revedere. Ascultă, te rog, mai bine te-ai mai tunde puțin: ce vrea să însemne asta? O fi tot ceva nou...

¹ Denumirea prescurtată a Partidului Socialist-Sionist, înființat în 1930, partid dominant înainte și imediat după înființarea statului Israel.

Într-o sâmbătă, când Amos, fratele mai mic al lui Ionatan, a venit într-o scurtă permisie, Ionatan i-a spus:

— De ce trebuie să vorbești atât despre anul care vine? Nu poți ști de pe acum unde vei fi anul viitor. Și nici eu.

Pe Rimona, nevasta lui, a întrebat-o:

— Crezi că trebuie să mă tund?

Rimona s-a uitat la el. Jenată, după o scurtă ezitare a zâmbit ca și cum i s-ar fi pus o întrebare delicată sau chiar puțin riscantă. Și a spus:

— Îți stă bine cu părul lung. Dar dacă te deranjează, poți să te tunzi.

— Da de unde, a zis Ionatan. Și a tăcut.

Îi părea rău să se despartă de mirosurile, de vocile și de culorile care l-au însoțit de mic copil. Îi plăcea parfumul înserării leneșe, care cobora peste iarba proaspăt tunsă în ultimele zile de vară: lângă oleandri, trei câini corciți se băteau furioși pe ce mai rămăsese dintr-un pantof rupt. Un pionier bătrân cu bască pe cap citea ziarul stând în picioare în mijlocul aleii, în inima serii, mișcându-și buzele ca și cum s-ar fi rugat. Pe lângă el a trecut o bătrână, fără să-l salute măcar printr-o aplecare a capului, din cauza unei neînțelegeri mai vechi, ducând o găleată albastră plină cu fructe, ouă și pâine proaspătă. Ionatan, a zis ea blând, uită-te la margaretele de acolo, unde se termină iarba, albe și curate ca zăpada de la noi, de la Lupatin. Și dinspre căminul de copii se auzea cântecul unui fluiet, ridicându-se deasupra țipetelor, sirenelor, ajungând până departe, spre vest, dincolo de livadă; acolo unde apune soarele locomotiva unui tren de marfă șuieră de două ori. Lui Ionatan îi părea rău pentru părinții lui. Și pentru serile de sâmbătă și de sărbători, când se adunau în sala casei de cultură aproape toți membrii kibbutzului și copiii lor, îmbrăcați cu cămăși albe, proaspăt călcate de sabat și cântau melodii vechi. Îi va fi dor de baraca de tablă din mijlocul livezii, unde se ascundea uneori pentru vreo douăzeci de minute în timpul lucrului, să citească în liniște jurnalul sportiv. De Rimona. De imaginea răsăritului de soare ca o baie de sânge într-o zi de vară, la cinci

dimineața, printre colinele de la est și ruinele satului arăbesc Sheih-Dahr, părăsit acum. De toate drumețiile de sabat pe coamele acelor dealuri și printre ruine, Rimona și el, cu Udi și Anat, și uneori singur.

În toate aceste regrete, Ionatan a găsit și un motiv de enervare, de frustrare, ca și cum s-ar fi făcut din nou presiuni asupra lui și i s-ar fi cerut să continue să cedeze la nesfârșit. Ca și cum până și propriile sentimente s-ar fi aliat cu restul forțelor care nu încetau să-l nedreptățească. Tot timpul renunț și iar renunț, încă de mic copil m-au învățat, înainte de toate; să renunț; și în clasă, și la joacă, și în armată, și în gospodărie, și acasă la mine, și pe terenul de sport, să fiu mereu generos, să fiu cumsecade, nu egoist, să nu fac probleme, să nu deranjez, să nu mă încăpățânez, ci să fiu mereu atent la cei din jur, să le dau celorlalți, să dau societății, să pun umărul, să-mi duc la bun sfârșit îndatoririle fără meschinărie, fără a cere socoteală, și ce am câștigat din toate astea? Că lumea spune despre mine: Ionatan e așa cum trebuie, serios, ai cu cine vorbi, poți să apelezi la el, te înțelege cu el, e un tip devotat, simpatic; dar acum s-a săturat. Suficient. Gata cu cedatul. De acum începe un capitol nou.

În pat, noaptea, când nu putea să adoarmă, Ionatan își imagina cu groază cum e așteptat și toți se miră de întârzierea lui, și, dacă nu se grăbește, fiecare va pleca în drumul său și nu-l va mai aștepta nimeni. Iar dimineața, când a deschis ochii și a ieșit desculț în maiou și chiloți pe terasă, ca să-și pună hainele și pantofii de lucru plini de noroi uscat, dintre care, cu câteva zile în urmă, unul se căscase ca o gură plină de cuie ruginite, a auzit Ionatan, dincolo de urletul sirenelor, cum cineva îl strigă și-i spune să se ridice și să plece, nu spre livadă, ci spre un loc total diferit, locul potrivit, locul lui. Îl striga din toți rărunchii și era bine să nu întârzie de data asta.

Aproape în fiecare zi ceva se stinge în el, și nu înțelegea ce i se întâmpla, poate era bolnav, poate de vină era lipsa de somn, doar buzele lui spuneau uneori: Gata. S-a terminat.